

Видавництво
ПП "ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ЦЕНТР"
61165, Україна, Харків, вул. Шатилова дача, 4
Тел./факс (057) 750-89-90
e-mail: info@entc.com.ua
IBAN UA90351533000026004052313180
в АТ КБ "ПРИВАТБАНК"
м. Харків
ЄДРПОУ 31886700

Scientific Publisher
PC "TECHNOLOGY CENTER"
61165, Ukraine, Kharkov, Shatilova dacha, 4
e-mail: info@entc.com.ua
<https://entc.com.ua/uk/>

№ 07/08-24 від 12.08.2024
На № _____ від _____

Відкритий лист до Міністра освіти і науки України Оксена Лісового щодо неприпустимості співпраці з Директорією журналів відкритого доступу (DOAJ)

Міністерство освіти і науки України (далі – МОН) оприлюднило 07 серпня 2024 року свою позицію (далі – Позиція) щодо співробітництва з Міжнародною директорією журналів відкритого доступу (DOAJ)

<https://mon.gov.ua/news/pozytsiia-mon-shchodo-spivrobitnytstva-z-mizhnarodnoiu-dyrektoriieiu-zhurnaliv-vidkrytoho-dostupu-doaj>

Відповідно до цієї Позиції, МОН, як орган державної влади України, заявив про свою підтримку співпраці з DOAJ незважаючи на те, що були виявлені факти співпраці DOAJ з росією (<https://svit.kpi.ua/2024/07/23/osoblivosti-natsionalnogo-vhodka>). Чим продиктована така Позиція МОН з урахуванням фактів, що висвітлені в публікації газети «Світ», наразі не зрозуміло, бо їй немає пояснення в світлі того, що DOAJ, як каталог наукових видань, не просто просуває світом російську науку, але є майданчиком для російської пропаганди та антиукраїнських наративів, які інтегровані в наукові статті представників російської науки. Чому МОН, свідомо чи несвідомо, фактично примушує наукову спільноту України співпрацювати з DOAJ? Це має викликати в українському суспільстві занепокоєння.

Запрошуємо ознайомитися з фактами та доказами, що породжують таке занепокоєння, та мають викликати резонанс в будь-якому демократичному суспільстві, одним з принципів якого є незалежний контроль з боку громадськості за діяльністю державних структур.

Ці факти та докази базувалися на основі аналізу статті в газеті «Світ», додаткових матеріалів, наданих на наш запит Маргаритою Афанасьєвою у відповідь на її звернення до нашого видавництва підтримати флешмоб STOP DOAJ. Маючи в своєму розпорядженні отримані раніше докази щодо неправомірної та неетичної поведінки DOAJ (про що наше видавництво неодноразово вказувало DOAJ в особистому листуванні), але ніяк не пов'язані із співпрацею цього ресурсу з росією, ми вирішити детально проаналізувати усю надану нам інформацію та діяльність DOAJ стосовно співпраці цього ресурсу з росією, а також Позицію МОН щодо співпраці з DOAJ. Нижче надаємо результати цього аналізу.

Наводяться лише ключові аспекти по тих головних складових Позиції МОН, які можуть свідчити про помилкову Позицію МОН, через яку суспільство може бути **введене в оману**.

Складова Позиції МОН

Каталог містить видання з різних галузей знань, забезпечуючи вільний доступ до наукових статей, що дає змогу дослідникам, студентам та іншим зацікавленим особам безплатно отримувати та поширювати знання. Журнали, внесені до DOAJ, проходять строгий процес добору, що гарантує якість та відповідність стандартам відкритого доступу.

Що є насправді

Щодо «Журнали, внесені до DOAJ, проходять строгий процес добору, що гарантує якість та відповідність стандартам відкритого доступу.»

МОН цією інформацією вочевидь керується лише тим, що декларується на сайті DOAJ. Але правда полягає в тому, що DOAJ взагалі не перевіряє та не контролює якість наукових публікацій. Тому не можна говорити про якість журналів та гарантії якості, бо журнал – це набір статей, а не щось від них відокремлене. Такий контроль якості DOAJ не може забезпечити в принципі, бо DOAJ – це лише каталог журналів, тому він не містить будь-яких кількісних критеріїв оцінювання якості наукових публікацій / журналів.

Але, якщо МОН дійсно довіряє «на слово» DOAJ відносно того, що він гарантує якість, то, вочевидь, він розділяє думку DOAJ відносно того, що усе, що розміщено в DOAJ, є якісним та має право на представлення світові та індексацію. Наприклад, дві цитати з «якісних» видань, розміщених в DOAJ:

«теоретически решено вести преподавание на украинском языке, но, по всей вероятности, его придется поневоле вести по-русски, так как, во-первых, нет преподавателей, владеющих этим языком, а во-вторых, он является языком или, точнее говоря, наречием настолько малокультурным и, до известной степени, примитивным» – відповідна «якісна» публікація, що є продуктом «строного добору» та «відповідності стандартам» може бути надана нами за запитом;

«В настоящей статье представлена концепция малороссийства, сложившаяся в современной украинской науке и ставшая одной из составляющих украинского исторического гранд-нарратива.» – відповідна «якісна» публікація, що є продуктом «строного добору» та «відповідності стандартам» може бути надана нами за запитом.

Саме це DOAJ вважає за якість та продукт «строного процесу добору, що гарантує якість», і, відповідно до Позиції МОН, МОН теж так вважає та з цим погоджується. І це лише дві публікації з російських видань, що розміщені в DOAJ, наведені **як приклад**.

Своєю позицією в цій частині МОН **вводить суспільство в оману**, що наявність журналів в каталозі DOAJ гарантує якість, а факт наявності свідчить про процедури строного добору журналів. І це є особливо небезпечним, бо фактично DOAJ є майданчиком для просування російської пропаганди через наукові обґрунтування антиукраїнських наративів, а МОН це влаштовує, як впливає з цієї частини Позиції МОН. Якщо це не так, то МОН слід звернути увагу на необхідність більш ретельного вивчення даної ситуації.

Щодо «відповідності стандартам відкритого доступу».

Якщо відповідність стандартам відкритого доступу, а не якість наукової публікації, – це головне, то це відкриває широкі можливості для публікації в хижацьких виданнях, бо фактично МОН підтримує пріоритетність відкритого доступу перед якістю. Якщо видавець обирає для себе закритий доступ і піклується в першу чергу про якість своїх видань, то навіщо йому дотримуватися «стандартів відкритого доступу»?

Фактично МОН своєю Позицією в цій частині **вводить суспільство в оману**, створюючи в ньому ілюзію, що головним для наукових видань є відповідність не науковій якості, а «стандартам відкритого доступу», яку начебто гарантує DOAJ. Про якість, яку гарантує DOAJ, зрозуміло з наведених вище цитат з публікацій, які індексує DOAJ (підкреслимо, лише двох, взятих для прикладу).

Складова Позиції МОН

Україна посідає 13-те місце серед країн, представлення яких у рейтингу DOAJ є найбільшим. У цьому контексті висока позиція нашої держави в переліку країн свідчить про значну кількість українських наукових журналів, які індексуються в DOAJ, а також є важливим показником активності та розвитку наукової спільноти, ступеня підтримки відкритого доступу до наукової інформації та може використовуватися в низці міжнародних рейтингів.

Що є насправді

Щодо «Україна посідає 13-те місце серед країн, представлення яких у рейтингу DOAJ є найбільшим»

Що це за рейтинг, як він формується та що дає? Виглядати цей аргумент в Позичії МОН мабуь мав би вагомо, з точки зору МОН. Але такого рейтингу насправді не існує, бо цей «рейтинг» – цілковита «розробка» МОН (якщо МОН може заперечити, то нехай наведе докази зворотного та оприлюднить це суспільству).

DOAJ нічого не рейтингує через відсутність у нього будь-яких інструментів рейтингування та будь-яких кількісних критеріїв рейтингування. Єдине, що наводить DOAJ, – це кількість журналів в розрізі по країнах. Будь-який репозиторій, база, навіть хижацький журнал може на своєму сайті ввести фільтр пошуку по країнах, де буде відображатися кількість країн, з якими афілійовані користувачі цього ресурсу. По цих даних будь-хто може побудувати такий «рейтинг», надавши йому статус чогось особливого та важливого.

Наразі будь-хто може провести експеримент – базуючись на цих показниках, які, відповідно до Позичії МОН, надважливі, бо вказують на високий рейтинг України, може пройти можливим шляхом МОН та побудувати цей рейтинг, про який мабуь навіть DOAJ не знає. Але цей аргумент МОН щодо важливості наявності українських видань в DOAJ через наче якісь високі рейтингові позиції України в ньому **вводить суспільство в оману**, бо ніякого такого рейтингу не існує.

Не можна побудувати будь-який рейтинг без кількісних показників обраних критеріїв рейтингування. Мабуь будь-якому користувачу Інтернет-ресурсів зрозуміло, що таким критерієм не може бути кількість країн, представлених на ресурсі. Виключення може скласти ситуація, коли такий критерій «рейтингу» представляється органом державної влади, як наче особлива заслуга країни, причому у вигляді штучного створення «рейтингу». Навряд чи хтось буде витратити час на перевірку «авторитетного» твердження МОН щодо наявності якогось рейтингу. Але ж це має ознаки підміни поняття.

Існують світові рейтинги, які базуються на чітких критеріях, які визначаються в кількісних шкалах, наприклад найбільш вагомий світовий рейтинг Webometrics Ranking of World Universities, кількісні показники оцінки науковців, видань, що базуються на наукометричних показниках тощо.

Тобто МОН цією частиною своєї Позичії **вводить в оману** українське суспільство – названого «рейтингу» не існує, але МОН «авторитетно» переконує, наче він існує. То ж будь-хто з представників українського наукового суспільства може задатися запитанням – навіщо МОН це робить?

Щодо «... може використовуватися в низці міжнародних рейтингів.»

За відсутності рейтингу як такого, він не може використовуватися ніде. І цей аргумент в Позичії МОН – продовження **введення в оману суспільства**.

Складова Позичії МОН

Міністерство освіти і науки України провело низку зустрічей і перемовин із представниками компанії DOAJ та виклало офіційну позицію нашої держави щодо необхідності виправлення виявленої ситуації. У результаті, згідно з листом від директорки Директорії журналів відкритого доступу Джоани Болл, який отримано на початку серпня 2024 року, DOAJ підтримала позицію МОН щодо виключення журналів, які видають установи з тимчасово окупованих територій. Йдеться про три журнали, видавцями яких є наукові установи АР Крим, а саме:

• *Marine Biological Journal* Інституту біології південних морів імені А. О. Ковалевського НАН України, який незаконно видавали від імені так званого Інституту морських біологічних досліджень імені О.О. Ковалевського РАН;

- *Physical Oceanography Морського гідрофізичного інституту НАН України, який незаконно видавали від імені так званого Морського гідрофізичного інституту РАН;*
- *Ecological Safety of Coastal and Shelf Zones of Sea Морського гідрофізичного інституту НАН України, який незаконно видавали від імені так званого Морського гідрофізичного інституту РАН.*

Що є насправді

Щодо названих трьох журналів з окупованих територій

МОН своєю Позицією в цій частині вважає, що виключення трьох журналів з DOAJ вирішує проблему. В той час, коли увесь цивілізований світ санкціонує будь-яку співпрацю з росією, МОН мав би вести відповідну політику щодо DOAJ та ініціювати припинення співпрацювати з DOAJ українських видань, як з ресурсом, що просуває російську пропаганду.

«Перемога» МОН з виключення названих трьох видань після того, як наукова громадськість примусила МОН підняти це питання, виглядає сумнівною. З точки зору DOAJ це був «гамбіт» – віддати мале, щоб зберегти більше.

А тепер щодо дійсності виключення названих трьох журналів з DOAJ: в [title-листі DOAJ](#) станом на 12.08.2024 не міститься жодної інформації стосовно цих видань, хоча факт виключення має відображатися із зазначенням причини виключення. Ми маємо на руках докази, що DOAJ практикує наступне – якщо виявляється «щось», що може йому зашкодити, він просто приховує інформацію та «підчищає» це на своєму сайті, і це ж саме стосується тих ресурсів, з якими вони тісно пов'язані.

Якщо ці видання дійсно були виключені DOAJ і МОН представляє це виключення як свій успіх у зазначених ними перемовинах та зустрічах, МОН негайно має зробити запит до DOAJ з вимогою надати доказ виключення цих видань. Цим доказом має бути відповідна інформація у title-листі DOAJ з позначкою, що недвозначно свідчить, що причиною виключення є російська афіліація цих видань, видавці яких знаходяться на тимчасово окупованій території України. Доти, доки така інформація не буде оприлюднена, говорити про досягнення успіху МОН хоча б в цій частині немає підстав.

Щодо «Міністерство освіти і науки України провело низку зустрічей і перемовин із представниками компанії DOAJ»

В процесі низки зустрічей і перемовин, про які йде мова в цій частині Позиції МОН та має сприйматися громадськістю як активна робота МОН, директорка DOAJ Джоана Болл недвозначно заявила МОН, що DOAJ не збирається припинити співпрацю з росією, тим самим засвідчивши, що прохання (зауважимо – не **вимога, яка мала б бути**) МОН їй ні до чого. Більш того, Джоана Болл запропонувала МОН надати факти стосовно конкретних видань, які свідчитимуть про недобросовісну роботу редакції чи інші негативні практики, що суперечать офіційній політиці DOAJ.

Як же відреагувало МОН – воно доручило своїй підвідомчій державній структурі – Державній науковій технічній бібліотеці (ДНТБ) України – розпочати цю перевірку, мабуть з метою виявити в DOAJ російські статті (а російських журналів там 605), в яких міститься антиукраїнська риторика. До речі, чим закінчилася ця перевірка, – нічим? Тільки «перемогою» виключенням тих трьох видань, які виявила Маргарита Афанасьєва, як приклад, повідомивши про це МОН ще навесні 2024 року?

Тобто DOAJ переклало свою роботу на МОН, який тепер, замість DOAJ, має гарантувати «якість та відповідність стандартам відкритого доступу» на основі «строого процесу добору». Фактично, виконуючи цю «пропозицію» Джоани Болл, МОН віддало підпорядковану собі державну установу «в найми» DOAJ. А це свідчить про те, що DOAJ показала, що розглядає МОН України як підпорядковану собі структуру, що має виконувати її розпорядження, представлені в дипломатичному вигляді як «пропозиція», а МОН своїми діями довело, що погоджується з цим, бо, як зазначалося вище, поквапилось реалізувати цю пропозицію Джоани Болл.

Українська наукова спільнота має поставити для себе запитання – чи так МОН має «битися» за нашу країну на інформаційно-науковому фронті?

Складова Позиції МОН

За повідомленням DOAJ, нині триває перегляд переліку амбасадорів DOAJ для вилучення представників держави агресора. Станом на початок серпня на офіційному сайті Директорії інформація про наявність росіян у складі Ради або Амбасадорів DOAJ уже відсутня.

Що є насправді

Надаючи інформацію на широкий загал МОН мало б її перевірити. Адже твердження, що **«інформація про наявність росіян у складі Ради або Амбасадорів DOAJ уже відсутня»** є такою, що не відповідає дійсності. Станом на сьогодні, 12.08.2024 в складі Амбасадорів досі знаходяться, і відповідна інформація доступна за посиланням <https://doaj.org/about/ambassadors/>, троє росіян: Максим Митрофанов, Наталія Попова та Ольга Кирилова. Тому виникає питання, чому МОН повірило «на слово» керівниці DOAJ, навіть не перевіривши надану інформацію та чи є це звичним принципом роботи цього міністерства? Чи є такий підхід до взаємодії з суспільством, а саме введення в оману неперевіреними фактами, звичною справою для фахівців МОН?

«Перегляд переліку амбасадорів DOAJ» триває вже не один рік з моменту, коли директорка DOAJ Джоана Болл пообіцяла її виконати: «Після повномасштабного вторгнення росії у 2022 році, DOAJ переглянуло програму амбасадорів і працюють над виключенням з неї двох представників держави-агресора.» То чим це закінчиться наразі невідомо, тому згадування цього 07.08.2024, тобто через 2,5 роки після першої обіцянки, наче як досягнення МОН в рамках висвітлення офіційної позиції МОН, – це **введення в оману** українського суспільства. І це теж має ознаки того, що МОН дозволяє DOAJ вводити себе в оману. Чи цього чекає українська наукова спільнота від органу державної влади, який має бути на його боці та відстоювати його інтереси, замість того, щоб підтримувати ресурс, який надається росії для просування антиукраїнських нарративів?

Складова Позиції МОН

МОН висловлює вдячність DOAJ за реакцію, а науковій спільноті України — за оперативне виявлення прикрих випадків порушення норм міжнародного права в науковій сфері.

Що є насправді

МОН висловив вдячність ресурсу, який його цинічно обманює, який прямо та недвозначно заявив МОН, що не збирається припиняти співпрацю з росією, який виказав йому неповагу та почав керувати ним, який надає свій каталог в якості майданчика для російської пропаганди та просування антиукраїнських нарративів.

МОН зараз висловило подяку науковій спільноті України, хоча у відповіді на неодноразові звернення до себе з приводу *«виявлення прикрих випадків порушення норм міжнародного права в науковій сфері»* «закрило рота» тому, хто з цим звертався: «Наостанок зазначаємо, що відповідно до абзацу другого статті 8 Закону України «Про звернення громадян» повторні звернення від одного і того ж громадянина з одного і того ж питання можуть не розглядатись одним і тим же органом, якщо перше вирішено по суті. Оскільки МОН листами від 09.04.2024 №1/6145-24, від 14.05.2024 № А-4510/0-24 та цим листом надало вичерпну відповідь на Ваші звернення, вважаємо, що питання вирішено по суті.» Це «вирішення по суті» – остаточна підтримка DOAJ з боку МОН.

Складова Позичії МОН

Робота щодо відмежування цивілізованого наукового світу від представників держави агресора триває

Що є насправді

Красива декларація, але до чого вона в проблемі, що розглядається, і яка полягає у підтримці МОН ресурсу, який є майданчиком для просування російської пропаганди та антиукраїнських наративів в наукових статтях країни-агресора?

Офіційна позиція наукового видавництва ПП «ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ЦЕНТР»

Зважаючи на усі обставини ситуації, що склалися відносно виявлених фактів співпраці DOAJ з росією та офіційній підтримці МОН такого ресурсу, викладеного ним в своїй Позичії, ми, як частина громадськості, що піклується про інформаційну безпеку України та має право контролювати дії державних структур, відповідно до принципів демократичного суспільства, **акцентуємо на наступному.**

Надана вище інформація не спрямована ані проти окремих осіб, ані проти МОН, ані проти інших державних установ, а має за мету довести до суспільства помилкову Позичію МОН відносно дійсної ситуації та сприяти тому, щоб МОН переглянуло свою Позичію, **заради забезпечення інформаційної безпеки України на науковому фронті.**

Зважаючи на вище викладене, закликаємо МОН:

– змінити свою позицію щодо співробітництва з Міжнародною директорією журналів відкритого доступу (DOAJ), базуючись на пріоритетності принципів національної безпеки України,

– ініціювати на міжнародному рівні звернення до державних регуляторів у сфері науки країн, що наклали та/чи підтримують санкції до росії, щодо припинення їх співпраці з DOAJ, бо DOAJ офіційно підтвердило МОН у своєму листі від 15.05.2024, що буде й надалі надавати свій ресурс будь-кому: «We decided not to take action against Russian journals in our index ... This decision aligns with our approach to other international conflicts and human rights violations carried out by nation-states.»

– виключити вимогу, рекомендації, заохочення тощо щодо знаходження українських наукових видань в DOAJ в будь-яких документах, наказах, розпорядженнях тощо, надавши право видавцям самовизначення відносно того, в яких ресурсах знаходиться.

З повагою,

директор наукового видавництва
ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ЦЕНТР
доктор технічних наук, професор
Дмитро ДЬОМІН

